

SINTEZA
obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor)
la proiectul de hotărâre „Cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului de vot prin internet „e-Votare””

Participantul la avizare (expertizare)/consultare publică	Conținutul obiecției/propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
Asociația Obștească „Promo - LEX” (înregistrată sub nr. CEC-7/2671 din 14 iunie 2022)	a. Privind rolul observatorilor în procesul de implementare a votului prin internet.	
	1) Votul prin internet face ca operațiunile electorale să fie mai puțin vizibile pentru alegători, iar riscul de neîncredere în procesul electoral poate crește semnificativ. Astfel, autoritățile publice trebuie să fie și mai deschise în procesul de implementare a votului electronic și să asigure mecanisme de informare și transparență la toate etapele digitalizării procedurilor de vot.	Se acceptă. Fiind o modalitate alternativă de vot, instituția e-Votare este guvernată de aceleași principii ca și instituția votării clasice, inclusiv: principiul transparenței și accesibilității.
	2) Se recomandă introducerea în document a unor principii de bază privind accesul observatorilor la procesul electoral. Se atrage atenția în special asupra capitolului 1.3 din concept care urmează a fi consolidat prin luarea în considerație a principiilor stabilite în „Guidelines on transparency of e-enabled elections”, adoptat de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei.	Se acceptă. Conceptul se completează cu principiul „transparenței procesului de votare prin internet.
	3) Cadrul normativ trebuie să fie explicit la capitolul drepturile și obligațiile observatorilor în procesul de votare prin internet pentru observatori. Drepturile observatorilor nu trebuie să se refere doar la procedurile aferente exercitării votului, ci în mod aparte la etapele de pregătire și evaluare a acestora: - reglementarea și asigurarea accesului la achiziții, testare, procedurile de audit și evaluare a implementării votului prin internet; - reglementarea posibilității autorităților publice responsabile de contractarea și certificarea tehnică a e-votului să furnizeze informații tuturor părților interesate, de exemplu prin postarea	Se acceptă parțial. Implementarea votului prin internet și reglementarea acestuia în Codul electoral, va presupune suplimentar adoptarea actelor normative (regulamente/instrucțiuni) privind dezvoltarea acestei proceduri electorale. Respectiv, drepturile și obligațiile observatorilor în procesul de votare prin internet pentru observatori vor fi stabilite în regulament. Cât privește excluderea obligației pentru observatori de a semna anumite acorduri de nedivulgare, reținem că datele cu caracter personal sunt o categorie specifică a informațiilor despre alegători care trebuie să se bucure de o protecție specială

<p>documentelor relevante pe internet cu mult înainte de perioada alegerilor.</p> <p>- cadrul normativ nu trebuie să oblige observatorii să semneze anumite acorduri de nedivulgare, care i-ar împiedica să publice evaluările și concluziile realizate în baza constatărilor misiunilor de observare.</p>	<p>din partea autorităților publice. Protecția datelor cu caracter personal are un rol fundamental în exercitarea de către o persoană a dreptului său la respectarea vieții private și de familie (B.B. împotriva Franței (nr. 5335/06).</p>
<p>4) Devine obligatorie instruirea observatorilor privind specificul mecanismelor și instrumentelor de vot implementate. Autoritățile responsabile trebuie să ofere programe de instruire în perioada inter-electorală atât pentru observatorii naționali, cât și în perioada electorală pentru observatorii internaționali.</p>	<p><i>Se acceptă parțial.</i></p> <p>Implementarea votului prin internet va presupune ca consecință organizarea seminarelor de instruire privind punerea în practică a votului prin internet, însă o planificare a acestor instruirii nu poate fi realizată la etapa de adoptare a conceptului privind votul prin internet.</p>
<p>b. Privind procesul de elaborare și implementare a sistemului de vot prin internet.</p>	
<p>1) Etapele descrise în Capitolul IV. „Procesul de elaborare și implementarea sistemului de vot prin internet” nu conține repere cronologice. Se consideră că fixarea unor termene limită ar eficientiza desfășurarea procedurilor.</p>	<p><i>Nu se acceptă.</i></p> <p>Implementarea votului prin internet presupune implicarea mai multor autorități, ori este dificilă evaluarea și stabilirea unor repere cronologice la această etapă.</p> <p>Dar totodată, imediat cum va fi acceptat de către Guvern și Parlament acest concept, se va elabora acel plan calendaristic.</p>
<p>2) Se recomandă includerea și descrierea în același capitol (IV) al conceptului a unei etape dedicată simulării la nivel local și/sau național a soluțiilor tehnice propuse dar și evaluării legislației ajustată conform specificului votului prin internet. Se consideră că pentru a spori încrederea în acest proces dar și în procesul final, este necesară completarea Concepției cu anumite detalii privind etapa de testare/simulare a votului prin internet.</p>	<p><i>Se acceptă parțial.</i></p> <p>Recomandarea propusă se încadrează la etapa sub nr. 9 (pag. 28 din concept), „lansarea în producție și pilotarea SSI „e-Votare”, care presupune aplicarea sistemului de vot prin internet în cadrul unui scrutin electoral pe un set limitat de alegători/secții de vot” pentru a testa sistemului și a asigura soluționarea operativă a deficiențelor constatate în procesul de votare prin internet.</p>
<p>3) Se consideră că o evaluare temeinică a costurilor financiare asociate dezvoltării, testării și implementării sistemului „e-Votare” este necesară, ori includerea acestui tip de argument în concepție ar putea atrage mai multă încredere în soluția respectivă.</p>	<p><i>Se acceptă.</i></p> <p>Costurile financiare asociate dezvoltării, testării și implementării sistemului „e-Votare” vor fi realizate de către autoritatea competentă, iar rezultatele vor fi incluse în nota informativă la proiectul de lege privind implementarea votului prin internet.</p>

	c. Privind conținutul proiectului de modificare a Codului electoral	
<p>Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (înregistrată sub nr. CEC-7/2670 din 14 iunie 2022)</p>	<p>1) Se recomandă ca pentru asigurarea previzibilității și stabilității procedurilor, organizarea alegerilor cu utilizarea votului prin internet trebuie să fie prevăzută expres de normele Codului electoral și nu la discreția autorității care a stabilit data alegerilor. Se consideră inoportună formula în care este expus spre consultare publică art. X 1 „Organizarea alegerilor cu utilizarea metodelor alternative de vot se va indica în actul de stabilire a alegerilor.</p>	<p><i>Nu se acceptă.</i> Votarea prin internet se planifică a fi o modalitate alternativă de vot, de aceea este important ca la aplicarea acesteia să se evalueze din start: a) necesitatea aplicării în cadrul unui scrutin a sistemului de vot prin internet și b) evaluarea costului aferent implementării sistemului și disponibilitatea resurselor financiare pentru a asigura votul prin internet.</p>
	<p>1) Se propune utilizarea noțiunilor de accesibilitate și design universal, după cum urmează: „<i>accesibilitate</i> – ansamblu de măsuri și lucrări de adoptare a mediului fizic, transporturilor, precum și a mediului informațional și comunicațional, incluzând tehnologiile și sistemele informaționale și comunicațiile, conform necesităților persoanelor cu dizabilități, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu dizabilități în societate. <i>design universal</i> – proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este de posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specială. Designul universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități atunci când este necesar;”</p>	<p><i>Se ia act de recomandare.</i> Oportunitatea implementării acestor noțiuni se va examina în contextul elaborării proiectului de lege.</p>
	<p>2) La dezvoltarea sistemelor informaționale destinate prestării serviciilor publice în formă electronică se va ține cont obligatoriu de designul universal.</p>	<p><i>Se acceptă.</i></p>
	<p>3) La achiziția de echipamente și softuri, instituțiile publice vor avea în vedere respectarea criteriului de accesibilitate.</p>	<p><i>Se acceptă.</i></p>
	<p>4) Asigurarea paginii web cu opțiunea audio și citirea automată a textului, într-un mod cât mai ușor și simplu de utilizat cu posibilitatea de accesare cu un simplu click.</p>	<p><i>Se acceptă.</i> Unul din principiile care stau la baza conceptului supus consultărilor publice este „universalitatea votului” care presupune că sistemul de vot prin internet trebuie să fie proiectat în așa fel încât să sporească oportunitățile de participare la alegeri a persoanelor cu acces limitat.</p>

	5) Asigurarea accesului persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități (mentale, vizuale, auditive) la conținutul web, pentru a permite acestora să perceapă, înțeleagă, navigheze și să interacționeze eficient cu pagina.	<i>Se acceptă.</i> A se vedea argumentarea de la recomandarea subpct. 4)
	6) Se recomandă să se țină cont de perceptibilitatea informației și componentele interfeței către utilizator, astfel încât să poată fi percepute prin văz, prin auz și/sau tactil.	<i>Se acceptă.</i> A se vedea argumentarea de la recomandarea subpct. 4)
	7) Componentele paginii web (în special a interfeței și conținutul) trebuie să fie logice și ușor de înțeles	<i>Se acceptă.</i> A se vedea argumentarea de la recomandarea subpct. 4)
	8) Utilizarea instrumentelor necesare pentru asigurarea confidențialității votului în rândul persoanelor cu dizabilități și excluderea riscului de fraudare a votului prin intermediul paginii web, în special pentru persoanele cu dizabilități aflate în instituțiile rezidențiale.	<i>Se acceptă.</i> A se vedea argumentarea de la recomandarea subpct. 4)
	9) Se recomandă să se țină cont, în procesul de elaborare/actualizare a paginilor web de următoarele documente: - Evaluarea accesibilității web în administrația publică centrală ¹ - Ghid pentru accesibilizarea paginilor web ale instituțiilor publice ² - Recomandările WAI privind asigurarea posibilității utilizării resurselor site-urilor de către persoane cu dizabilități ³ ; - Recomandările WCAG ⁴ - Recomandările W3C privind testarea paginilor WEB ⁵ . ¹ https://bit.ly/3Hjtmnp ² https://bit.ly/3xO259l ³ http://www.w3c.org/WAI ⁴ http://www.w3.org/TR/WCAG21 ⁵ http://validator.w3.org	<i>Se ia act de recomandare.</i>